

УДК: 330.34

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПОНЯТТЯ РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯ

Полторацька О.В., здобувач, ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м. Маріуполь, економіст I кат. Управління аналізу та господарської діяльності ПАТ «ММК ім. Ілліча», pavlenkooksana@inbox.ru, +380955427425.

Полторацька О.В. Теоретичні аспекти поняття ресурсозбереження.

У статті розглянуто різноманітні поняття «ресурсозбереження» у роботах вчених-економістів сучасної наукової літератури, які досліджують наведену термінологію в усіх сферах роботи як галузей національного господарства, такі і діяльності підприємства. Визначено, що деякі поняття «ресурсозбереження» не враховують пріоритетні напрями діяльності об'єкту ресурсозбереження: інвестиційно-інноваційну складову, екологічний та логістичний аспекти. Проаналізовано, що деякі науковці розглядають поняття «ресурсозбереження» як систему, політику або стратегію підприємства. Автором визначено, що існує розвинена класифікація не тільки самого поняття «ресурсозбереження», а й економічних процесів, пов'язаних з ним. Запропоновано авторський підхід до класифікації трактувань поняття «ресурсозбереження» з точки зору економічних рівнів розвитку: макроекономіки, мікроекономіки та мезоекономіки; систематизовано та узагальнено головні сукупні завдання системи ресурсозбереження для всіх економічних рівнів: формування програм економії різних типів ресурсів, впровадження досягнень науково-технічного прогресу та передових інформаційних технологій, формування системи прогресивних техніко-економічних нормативів, впровадження інвестиційно-інноваційних програм розвитку, ефективне управління фінансовим інструментарієм підприємства, формування якісного складу та оптимальної структури персоналу, розробка прогресивних програм управління та підготовки персоналу на всіх рівнях виробництва та організація вторинного використання відходів виробництва і побічної продукції. Запропоновано авторське поняття «ресурсозбереження промислового об'єднання», яке базується на комплексному підході та охоплює усі аспекти діяльності підприємств у промисловому об'єднанні.

Poltoratska O. Theoretical aspects of resource-saving concept.

The article reviewed "resource-saving" concepts in the modern scientific literature works of academic economists, industries, which are investigating the given terminology in all areas of work, both national economy, and enterprise activity. It was determined that some of the "resource-saving" concepts are not taking into account the priority areas of the resource-saving object: investment and innovation component, environmental and logistic aspects. It was analyzed that some scientists consider the "resource-saving" concept as a system, policy or strategy of the enterprise. The author determined that there is well-developed classification of not only the "resource-saving" concept itself, but also economic processes associated with it. The author's approach was proposed to the interpretations classification of the "resource-saving" concept in the context of economic development levels: macroeconomics, microeconomics and mesoeconomics; the main comprehensive objectives of resource-saving system for all economic levels are systematized and summarized: the formation of austerity programs for different resource types, the implementation of technological solutions and advanced information technology, the formation of progressive technical- economic standards, implementation of investment and innovative development programs, effective management of the financial instrument of enterprise, formation of the qualitative composition and optimal structure of personnel, development of progressive management and training programs of the personnel at all levels of production and organization of production and sideline products waste recycling. The author's concept of "resource-saving of the

industrial association" was offered, which is based on multifaceted approach and covers all aspects of the industrial enterprises activity in the industrial association.

Полторацкая О.В. Теоретические аспекты понятия ресурсосбережения.

В статье рассмотрены различные понятия «ресурсосбережения» в работах ученых-экономистов современной научной литературы, которые исследуют представленную терминологию во всех сферах работы, как отраслей национального хозяйства, так и деятельности предприятия. Определено, что некоторые понятия «ресурсосбережения» не учитывают приоритетные направления деятельности объекта ресурсосбережения: инвестиционно-инновационную составляющую, экологический и логистический аспекты. Проанализировано, что некоторые ученые рассматривают понятие «ресурсосбережения» как систему, политику или стратегию. Автором определено, что существует развитая классификация не только самого понятия «ресурсосбережения», а и экономических процессов, связанных с ним. Предложено авторский подход к классификации трактовки понятия «ресурсосбережения» с точки зрения экономических уровней развития: макроэкономики, микроэкономики и мезоэкономики; систематизированы и обобщены главные совокупные задания системы ресурсосбережения для всех экономических уровней: формирование программ экономии различных типов ресурсов, внедрение достижений научно-технического прогресса и передовых информационных технологий, формирование системы прогрессивных технико-экономических нормативов, внедрение инвестиционно-инновационных программ развития, эффективное управление финансовым инструментарием предприятия, формирование качественного состава и оптимальной структуры персонала, разработка прогрессивных программ управления и подготовки персонала на всех уровнях производства и организация повторного использования отходов производства и побочной продукции. Предложено авторское понятие «ресурсосбережения промышленного объединения», которое базируется на комплексном подходе и охватывает все аспекты деятельности предприятий, входящих в промышленное объединение.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку української економіки процеси ресурсозбереження виступають для промислового сектору на першій план стратегічного розвитку. Понятійний апарат ресурсозбереження доволі великий, що дозволяє виділити різноманітність як самого поняття «ресурсозбереження», так і різні типи його класифікації. Тому актуальність теми пов'язана з визначенням найбільш комплексного поняття «ресурсозбереження», яке повинне охоплювати усі аспекти діяльності галузей національного господарства, промислових підприємств та їх об'єднань.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні та практичні дослідження проблеми ефективного управління ресурсозбереженням на різних економічних рівнях в сучасних умовах розвитку міжнародної та національної економіки стали предметом досліджень багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких: Р.А. Фатхутдинов, Л.Г. Мельник, С.О. Скоков, І.М. Сотник, Ю.О. Мазін, І.Я. Іпполітова, С.І. Дорогунцов, В.Г. Гусаков, В.І. Буць, С.В. Максимов, Н.А. Назарбаєв, Е. Вайцеккер, Е. Левіне та Л. Ловінс.

Мета статті - дослідження понятійного апарату ресурсозбереження та різноманітності типів його класифікації.

Виклад основного матеріалу. Використання поняття «ресурсозбереження» у науковій літературі відносно нове. Раніше в економічній теорії та фінансово-господарській практиці активно вживали такі поняття як: «економія ресурсів», «режим економії» або «ефективне використання ресурсів». На сьогодні всі наведені терміни акумульовані у понятті «ресурсозбереження», що є досить містким та багатограним.

При трактуванні поняття «ресурсозбереження» деякі науковці обмежуються лише економією матеріальних та паливо-енергетичних ресурсів [1, 2, 3, 4]. Інші дослідження термінології ґрунтуються на сукупності техніко-економічних показників та комплексу організаційно-технічних заходів виробництва [5, 6]. Але у наведених роботах не враховано інвестиційно-інноваційний, екологічний та логістичний аспекти розвитку підприємства або

галузі. Комплексний та найбільш багатofакторний підхід до трактування поняття «ресурсозбереження» надається у роботі І.М. Сотник, Ю.О. Мазін [7, С. 56]. Науковці розглядають усі сфери діяльності підприємства, методи, процеси, комплекс організаційно-технічних заходів, враховуючи існуючий рівень техніки та технології та найменший вплив на людину і природні системи.

У науковій літературі окрім прямого трактування терміну «ресурсозбереження» деякі автор розглядає ресурсозбереження як: систему, політику або стратегію управління об'єктом ресурсозбереження. Так, І.Я. Іпполітова [8, С. 39] визначає що, система управління ресурсозбереженням складається з певного комплексу підсистем, які повинні повністю охоплювати усі елементи та усі аспекти функціонування об'єкту ресурсозбереження.

В.Г. Гусаков, В.І. Буць розглядають ресурсозбереження як процес зменшення кількості матеріалізованої праці, що входить у продукцію (кінцевий результат виробництва) при забезпеченні зростання об'ємів корисних результатів виробництва та відносної стабільності матеріальних витрат [9, С. 64].

Розглядання екологічного аспекту ресурсозбереження на міжнародному рівні запропоновано Н.А. Назарбаєвим: «істотні зміни потрібні і в законодавстві усіх держав по проблемах довкілля та раціонального використання ресурсів. Ось чому багато країн ухвалили закони про ресурсозбереження та природокористування» [10, С. 344].

Деякі науковці у трактуванні поняття «ресурсозбереження» визначають необхідний інвестиційний аспект. Так, С.В. Максимов, Г.В. Темченко [11, С. 259] уточнюють, що: інвестування у ресурсозбереження – це більш складний процес, ніж звичайне інвестування, оскільки його наслідки завжди виходять за межі комерційного прибутку.

У роботі Н.Н. Потапової розглядається інноваційний аспект ресурсозбереження: основою стратегічного управління ресурсозбереження є інноваційна діяльність, яка стосовно регіонального рівня господарювання припускає вдосконалення якісних параметрів продукції, будівництво нових об'єктів, використовуючи ресурсозберігаючі технології, пошук технологічного рішення, при якому зникає потреба продукту певного типу [12, С. 157].

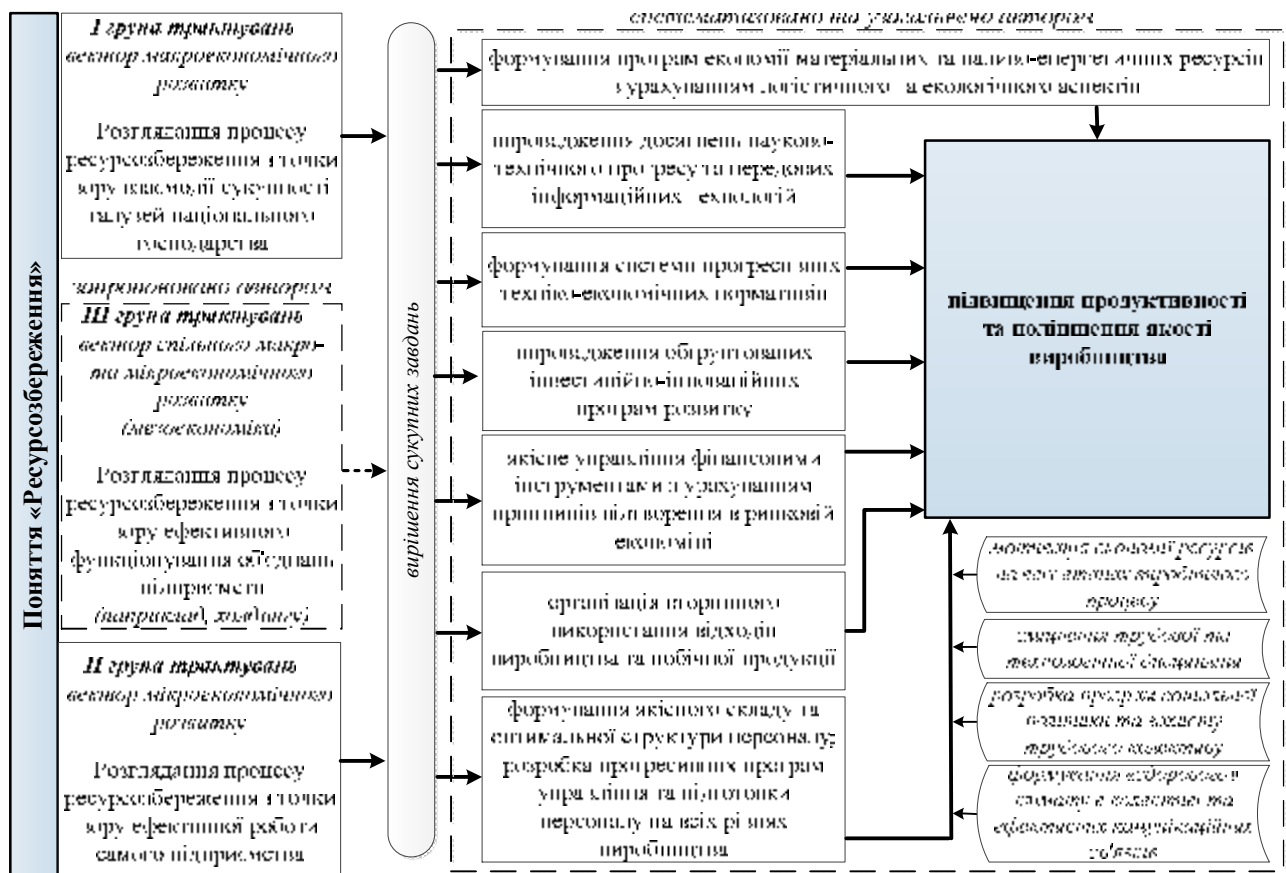

Рисунок 1. Класифікація трактувань поняття «ресурсозбереження» (запропоновано автором)

Слід зазначити, що окрім багатьох трактувань поняття «ресурсозбереження» існує цілий ряд класифікацій, пов'язаних з наведеною термінологією. Так, наприклад, І.Я. Іпполітова пропонує наступні підходи до управління ресурсозбереженням на підприємстві: системний, функціональний, параметричний, процесний та цільовий [13], кожен з наведених підходів має свій розвинутий інструментарій. А, Л.П. Рибалко, пропонує класифікацію видів ресурсозбереження за наступними ознаками: види ресурсів, що зберігаються; зміст ресурсозбереження; можливості реалізації; стадії життєвого циклу ресурсу; стадії життєвого циклу продукції; обсяги фінансування; форми прояву та за результатами (видами ефектів) [14, С. 178].

Проаналізував теоретичні аспекти поняття «ресурсозбереження» та наведені приклади класифікацій у сучасній науковій літературі автор пропонує виділити такі головні групи трактувань (див. рис. 1): **перша група** – це розглядання процесу ресурсозбереження з точки зору взаємодії сукупності галузей національного господарства (*вектор макроекономічного розвитку*); **друга група** – розглядання процесу ресурсозбереження з точки зору ефективної роботи самого підприємства (*вектор мікроекономічного розвитку*). Автор пропонує виділити **третю групу** у понятійному апараті – розглядання процесу ресурсозбереження з точки зору ефективного функціонування об'єднань підприємств (*вектор спільного макро- та мікроекономічного розвитку - мезоекономіка*).

Також автором систематизовано та узагальнено ряд сукупних завдань для усіх трьох груп трактувань поняття «ресурсозбереження»:

1. Формування програм економії матеріальних та паливо-енергетичних ресурсів з урахуванням логістичного та екологічного аспектів;
2. Впровадження досягнень науково-технічного прогресу та передових інформаційних технологій;
3. Формування системи прогресивних техніко-економічних нормативів;
4. Впровадження обґрунтованих інвестиційно-інноваційних програм розвитку;
5. Якісне управління фінансовими інструментами з урахуванням принципів відтворення в ринковій економіці;
6. Формування якісного складу та оптимальної структури персоналу; розробка прогресивних програм управління та підготовки персоналу на всіх рівнях виробництва;
 - 6.1. Мотивація економії ресурсів на всіх етапах виробничого процесу;
 - 6.2. Зміцнення трудової та технологічної дисципліни;
 - 6.3. Розробка програм соціальної політики та захисту трудового колективу;
 - 6.4. Формування "здорового" клімату в колективі та ефективних комунікаційних зв'язків;
7. Організація вторинного використання відходів виробництва та побічної продукції.

Запропонована автором *третья група трактувань* охоплює процеси ресурсозбереження на промислових об'єднаннях підприємств. Тому у роботі запропоновано авторське трактування поняття «ресурсозбереження промислового об'єднання» - це багатофакторна економічна категорія та водночас комплексна програма методів збереження або економії ресурсів, що вбирає в собі усі процеси розвитку промислових підприємств (активів) об'єднання: виробничу діяльність з урахуванням технічних та технологічних можливостей, інвестиційно-інноваційний розвиток, інтелектуально-кадровий потенціал, інформаційні технології нового покоління, логістичне обслуговування, розробку екологічних природоохоронних заходів та ефективну фінансову стратегію. Ресурсозбереження узагальнює заходи заощадження матеріальних та паливо-енергетичних ресурсів, устаткування та приладдя, трудових ресурсів, логістичних та екологічних показників роботи та формує вектор конкурентоспроможних переваг як окремих активів, так і всього промислового об'єднання в сукупності, створюючи синергетичний ефект.

Таким чином, запропоновано автором поняття «ресурсозбереження промислового об'єднання» охоплює усі аспекти розвитку підприємств, які знаходяться у складі вертикально інтегрованих компаній. Такі сучасні промислові об'єднання сформовані у

провідних галузях національного господарства України: металургійної, добувної, будівельної та хімічної.

Висновки:

Дослідження поняття «ресурсозбереження» дозволило визначити різноманітність термінології у науковій літературі, яка охоплює всі напрями діяльності як галузей національного господарства, так і безпосередньо підприємств.

Визначено, що не всі трактування поняття «ресурсозбереження» мають комплексний підхід, а відображають тільки деякі напрями діяльності об'єкту ресурсозбереження, так не враховуються пріоритетні сфери роботи: інвестиційно-інноваційна складова, екологічний та логістичний аспекти.

Проаналізовано, що багато науковців у своїх роботах розглядають поняття «ресурсозбереження» як систему, політику або стратегію ефективного управління підприємством, враховуючи різні аспекти розвитку та діяльності об'єкту ресурсозбереження.

Визначено, що існує ряд різноманітних класифікацій, які типізують поняття «ресурсозбереження» відносно економічних процесів пов'язаних з ним: підходи та методи управління, стадії життєвого циклу ресурсу або продукції, можливості реалізації; обсяги фінансування, форми прояву та за видами очікуваних ефектів.

Запропоновано авторський підхід до класифікації трактувань досліджуваного поняття з точки зору розглядання процесу ресурсозбереження на макроекономічному рівні (взаємодія галузей національного господарства), на мікроекономічному рівні (ефективна робота безпосередньо підприємств) та на рівні мезоекономіки (ефективне функціонування об'єднань промислових підприємств); систематизовано та узагальнено головні сукупні завдання системи ресурсозбереження для всіх економічних рівнів.

Визначено, що поняття «ресурсозбереження» стосовно об'єднань промислових підприємств практично не зустрічається у науковій літературі, тому у роботі запропоновано авторське поняття «ресурсозбереження промислового об'єднання», яке базується на комплексному підході та охоплює усі аспекти розвитку промислових об'єднань: виробничий, технічний, технологічний, інвестиційно-інноваційний, інтелектуально-кадровий, інформаційний, логістичний, екологічний та фінансовий.

Список використаних джерел:

1. Ресурсосбережение. Краткий экономический словарь, М., 1987 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ekoslovar.ru/350.html>.
2. Ресурсосбережение. Словарь бизнес-терминов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/business/11515>.
3. Костюков А. Особенности ресурсосбережения / А. Костюков // Экономика бизнеса № 19 (9233) - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eg-online.ru/article/53931/%20%20%201>.
4. Мерзлов И.Ю. Повышение эффективности функционирования предприятий на основе управления ресурсосбережением / И.Ю. Мерзлов // Международные научно-технические конференции, 2006 - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://science-bsea.narod.ru/2006/ekonom_2006/merzlov_povyshenie.htm.
5. Ресурсосбережение. Экономический словарь [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://abc.informbureau.com/html/danodninaadaaeiaea.html>.
6. Зайцев Н.Л. Ресурсосбережение / Н.Л. Зайцев Краткий словарь экономиста, 2000 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vocable.ru/dictionary/915/word/resursosberezhenie>.
7. Сотник І.М. Еколого-економічні механізми управління інноваційним ресурсозбереженням у машинобудуванні / І.М. Сотник, Ю.О. Мазін. – Суми: Університетська книга, 2013.- 252 с.

8. Ипполитова И.Я. Ресурсозбережение как направление повышения конкурентоспособности предприятий / И.Я. Ипполитова // Бизнес Информ. – 2010. - №11. – С. 39 – 41.
9. Гусаков В.Г. Экономические законы, факторы и принципы управления ресурсосбережением / В.Г. Гусаков, В.И. Буць // Веснік БДУ. – 2010. – Сер.3. - №3. – С. 64 – 66.
10. Назарбаев Н.А. Рынок и социально-экономическое развитие: монографія / Н.А. Назарбаев. – М.: Экономика. – 1994. – 500 с.
11. Максимов С.В. Проблеми ресурсозбереження та застосування механізму його фінансування на підприємствах гірничо-металургійного комплексу / С.В. Максимов, Г.В. Темченко // Вісник КТУ. – 2009. - №23. – С. 257 – 262.
12. Потапова Н.Н. Ресурсозбережение как инструмент управления затратами в регионе / Н.Н. Потапова // Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія: Економічні науки. – 2010. – №20. – С. 154 – 158.
13. Ипполитова И.Я. Визначення підходів та методів управління ресурсозбереженням на підприємстві [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.confcontact.com/2007nov/ipollit.php>.
14. Рибалко Л.П. Сучасні підходи до трактування сутності поняття ресурсозбереження / Л.П. Рибалко // Бізнес Информ. – 2012. - №3. – С. 174 – 179.

Ключові слова: поняття «ресурсозбереження», галузь, підприємство, класифікація, аспекти діяльності, економічний рівень, процес, система управління.

Ключевые слова: понятие «ресурсосбережения», отрасль, предприятие, классификация, аспекты деятельности, экономический процесс, система управления.

Key words: «resource-saving» concept, industry, enterprise, classification, areas of activity, economic level, the process, management system.

УДК 338.124.4

DESCRIBING MANAGERIAL PROCEDURE OF RESISTANCE TO A CORPORATE FINANCIAL CRISIS

Kasianova A., Chief Deputy of the International Relations Department, PhD (Economics), Senior Lecturer, Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv.

Kucherenko A., student of the English Speaking Master Program “Finance of an Enterprise”, Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv.

Kasianova A., Kucherenko A. Describing managerial procedure of resistance to a corporate financial crisis.

In the paper there are described preconditions of a corporate financial crisis and there is presented a broadened classification of the existing types of a financial crisis diagnosis. Considering the most acute challenges of management and economic development, the paper deals with a managerial procedure which contains gradual financial and economic measures to resist a corporate financial distress and raiders` methods of takeovers. The purpose of this paper is to consider the launch of a mechanism of taking and optimizing organizational and economic measures which enable resisting financial crisis at an enterprise. The most efficient should be the measures which are aimed at making a proper diagnosis, implementing changes in cost management, increasing sales, working with suppliers, optimizing assets, restructuring debts, raising cash, working with